

Lingua Latina adhuc vivit

Latinski kot jezik suvrnene književnosti

Uvod

Jur od 2016. ljeta pišem i publiciram knjige (romane, povidajke, biografije) na latinskom jeziku. Ljudi, kim o tomu povidam, stavljaju svenek ista pitanja: „Ti pišeš latinske knjige?!“, „Ča to ide?“, „Za koga?“, „Zač?“. U okviru mojega predavanja na poziv Znanstvenoga instituta Gradišćanskih Hrvatov (ZIGH) i HKD-sekcije Trajštof, sam imao srijedu, 7. maja 2025. u Trajštofu mogućnost da raspravljam o činjenici, kako živ i čvrst je latinski jezik još dandanas¹.

Kanio sam širiti pogled na jezik, koga rado zovemo „mrtvim“. Ov članak neka predstavi latinski kot jezik suvrnene književnosti. Tim kanim pokazati jednu stran ovoga jezika, ka se premalo pozna i cijeni u našem današnjem žitku².

Latinski jezik danas

Ako dandanas mislimo na latinski jezik, onda je čudakrat prvo, ča nam dojde na misli da je „latinski mrtav“. Ali ako se točnije pogleda, to nikako ne odgovara. Naravno, ako se veli, da je latinski mrtav jer već nije materinski jezik nikoga človika, onda se ne more prigovoriti toj činjenici. Ali ako se veli, da je latinski mrtav, ar ga već nigdor ne koristi, onda je to krivo mišljenje.

Mrtvi su zapravo oni jeziki, ki su zaistinu jur izumrli, od kih imamo samo mali broj pisanih dokazov, tako da njevo pismo ili pojedine pismene znake ne moremo potpuno razumiti i štati. Da, ne znamo, kako su se pojedine riči sprogovirile. Med ove jezike broju npr. i babilonski, etrušćanski, fenički, hetitski ili staroegipatski. Ali latinski, ki se (kot i starogrčki) i danas podučava kot glavni predmet u škola i od koga su cijela gramatika i cio vokabular poznati, se ne more zarediti med mrtve jezike. Nikako ne, ar je svagdir u svakidanjem žitku prezentan.

Latinski nije samo jezik Katoličanske Crikve, nego se najde i na području medicine i prava³. Znanje latinskoga jezika je potribno za študij jezikov, povijesti, filozofije, arheologije i drugih predmetov duhovne znanosti⁴ na austrijanski sveučilišći. I znanstvena terminologija

¹ Ovim putem se kanim još jednoč najsrdačnije zahvaliti gosp. Zlatki Gieler, Angeliki Kornfeind i Angeli Šumić za mogućnost predavati o ovoj tematici na gradišćanskohrvatskom jeziku. Lipa hvala!

² STROH, Wilfried: *Latein ist tot, es lebe Latein! Kleine Geschichte einer großen Sprache*. Berlin 2007. – Vidi i moj članak HIRSCHLER, Michael: *De vivo linguae Latinae usu*. O jednom jeziku, o komu se veli da je mrtav. U: *Novi glas. Časopis Hrvatskoga akademskoga kluba* 3 (2015.), str. 4–5.

³ Latinski je (uz talijanski) službeni jezik Vatikana, vidi npr. KORENJAK, Martin: *Latein. Porträt einer Weltsprache*. München 2025, str. 87.

⁴ Vidi informacije na https://www.oesterreich.gv.at/themen/bildung_und_ausbildung/hochschulen/universitaet/Seite.160900.html.

postoji većinom od latinskih izrazov, kot npr. u biologiji, fiziki, kemiji, geografiji itd. Latinski je ada jezik kulture, povijesti i znanosti. Uzroci za učenju latinskoga jezika su mnogovrsni: kognitivni razvitak (poboljšanje logičnoga razmišljanja i analitičkih sposobnosti), pristup književnosti (klasičnim djelam i izvorom, mitologiji itd.), kulturno razumivanje (bolje i dublje znanje europske kulture i povijesti) i jezično znanje (olakšano učenje jezikov i stručne terminologije).

Ne smi se ni pozabiti na latinske poslovice, ke su ušle u naš svakidani jezik kot su to npr. „Carpe diem“ („Iskoristi dan“), „Quod est demonstrandum“ („Ča se je moralo dokazati“), „Veni, vidi vici“ („Došao sam, vidio sam, dobio sam“) ili „In vino veritas“ („U vinu je istina“). Konačno se latinski najde i u imeni brojnih poduzeć i poznatih markov – tako npr. NIVEA (bijeli krem, lat. „bijel kot snig“), SEMPERIT (kotači za auto, lat. „Svenek ide.“), AUDI (marka za auto, lat. „Poslušaj!“), VOX (televizijski odašiljac, lat. „glas“), MARS (čokoladica/slatkarija od čokolada, lat. „Mars, rimljanski bog boja“) ili CARITAS (humanitarna organizacija, lat. „ljubav k bližnjemu“).

Ovako se latinski (već ili manje) jasno zrcali u našem svakidanjem žitku – i to kot jezik, ki postoji već od 2.700 ljet.

Povijest latinskoga jezika

Prvi pismeni dokazi za latinski jezik su očuvani iz 7./6. stoljeća pr. Kr. Med najstarje poznate natpise iz dobi ranoga latinskoga jezika broju tzv. *Lapis Niger* i *Fibula Praenestina*⁵. U 3./2. stoljeću pr. Kr. govorimo o starolatinskom jeziku. Odonda se javlja sve već pisanih dokazov za opširnu latinsku knjižvenost, tako npr. prijevod Homerove Odiseje (lat. *Odusia*) Livija Andronika (lat. *Livius Andronicus*, umro pred 207 pr. Kr.). Koliko je poznato, je bio rob (lat. *servus*), a potom oslobođnik (lat. *libertus*) i učitelj. Iz toga vrimenta su očuvana i dramska i povijesna djela Gneja Nevija (lat. *Gnaeus Naevius*, oko 265–201 pr. Kr.) i Kvinta Enija (lat. *Quintus Ennius*, oko 239–169 pr. Kr.)⁶.

Po starolatinskoj slijedi dob klasičnoga latinskoga jezika od 1. stoljeća pr. Kr. do početka 2. stoljeća po Kr. (točno do smrti cesara Trajana 117. po Kr.). Ova perioda se more gledati kot najviši i potom već nikada dostignuti stupanj književne lipote i jezične pravilnosti latinskoga jezika. Poznata je pod imenom *Latinitas aurea* (zlatna dob latinskoga jezika). To je čas onih velikih rimljanskih piscev, čija djela se još dandanas cijenu, prevadjaju i uču u naši škola. Najznačajniji su Cezar (lat. *Gaeus Iulius Caesar*), Cicero (lat. *Marcus Tullius Cicero*), Vergilije

⁵ KORENJAK 2025, str. 18–19.

⁶ BAIER, Thomas: *Geschichte der römischen Literatur*. München 2010, str. 9–27; KORENJAK 2025, str. 42–45.

(lat. *Publius Vergilius Maro*) ili Ovidije (lat. *Publius Ovidius Naso*). U takozvanu srbrnu dob latinskoga jezika (*Latinitas argentea*)⁷ pripadaju pisci kot su to Seneka (lat. *Lucius Annaeus Seneca*), Petronije (lat. *Publius Petronius Niger*), Marcijal (lat. *Marcus Valerius Martialis*), Plinije (lat. *Gaius Plinius Caecilius Secundus*) ili Tacit (lat. *Publius Cornelius Tacitus*). Po klasičnoj dobi slijedi perioda kasnoga latinskoga jezika (3. do 6. st. po Kr.). Sada dominiraju kršćanski pisci, a iz vulgarnoga latinskoga jezika⁸ počinju se razvijati danas poznati romanski jeziki. To je i dob, u koj latinski izgublja status materinskoga jezika. U Europi je onda vladao velik politički i kulturni kaos. Tako je u okviru selidbe narodov došlo do pada Zapadnoga Rimskoga Carstva (Istočno Rimsko Carstvo s glavnim varošom Bizantom je postojalo još do 1453. ljeta).

Propadanje jezika se kaže i u tom, da se gramatičko i jezično znanje sve već smanjuje. Latinski ostaje jezik Kršćanske Crikve: Biblija/Sveto pismo, liturgija, ali i crikvena uprava su temeljili na latinskom jeziku. No svećeniki su jur tako čemerno vladali latinskim, da pri svetoj maši sâmi nisu znali, ča govoru⁹. Ali pokidob su duhovniki i redovniki bili odgovorni za očuvanje jezika i znanosti, je bilo jako važno da uprav oni dobro barataju latinskim. Poboljšanje jezičnoga znanja duhovnikov je ada bila važna točka u okviru obrazovne politike Karla Velikoga (oko 800. po Kr.). Tadašnji velikani, med njimi Alkuin iz Yorka, su došli u Karlovu rezidenciju u Aachen. U tzv. Karolinškoj renesansi je došlo do reformov na području arhitekture, jezika, književnosti i obrazovanja. Latinski je nastao glavni, medjunarodni jezik zapadne Europe (*lingua Franca*)¹⁰.

Sridnjovjekovni latinski jezik (6. do 14. stoljeće po Kr.) se razlikuje od klasičnoga latinskoga u vokabularu i sintaksi. Sada već nisu pisci zlatne dobe, kot npr. Cicero, pretkipi za pisanje latinskoga, nego *Vulgata*, latinski prijevod Biblije¹¹.

To se minja u dobi renesansnoga humanizma (14. do 16. stoljeće po Kr.), kad se sve već i već opet zvišavaju klasični pisci, njeve jezične norme kot i antička kultura starih Grkov i Rimljanov. Gledalo se je na to da se latinske riči sprogovu na klasični način kot je to bilo u dobi Cicerona (*pronuntatio restituta*). Ovde se moraju osebito spomenuti Francesco Petrarca (1304.–

⁷ BAIER 2010, *passim*; KORENIAK 2025, str. 45–58; KORENIAK 2025, str. 45–58.

⁸ BAIER 2010, str. 123; KORENIAK 2025, str. 58–60.

⁹ Tako se je i blagoslovilo i prekrižilo krivimi riči „*In nomine Patria et Filia et Spiritus sancta.*“, ča znači „U ime domovine i kćere i duha svete“ (a ne kot bi bilo korektno „*In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti*“), vidi KORENIAK 2025, str. 85.

¹⁰ BECHER, Matthias: *Karl der Große*. München 2021; STROH 2007, str. 143–145.

¹¹ KORENIAK 2025, str. 30–31.60–68. – To se dobro zrcali u gramatiki i fonologiji. Tako se npr. zgublja hasnovanje ACI-a po glagoli govorenja i mišljenja. Namjesto toga se piše „quod“-rečenica. „Rečenicu: ‚Mislim, da će mu se račiti vino.‘ bi Cicero, na primjer, po latinsku pisao *Puto vinum ei placitum esse*, a neki sridnjovjekovni redovnik *Puto, quod vinum sibi placebit*.“ (vidi Korenjak 2025, str. 31, gh. prijevod citata M. Hirschlera).

1374.) i Erazmo Roterdamski (1465.–1536.). Izvan toga je latinski jezik nastao važan i u novootkriveni zemlja Amerike (osebujno u španjolski kolonija u Sridnjoj i Južnoj Americi)¹².

U 17. i 18. stoljeću po Kr. narodni jezici nastaju sve važniji, tako da se latinski sve manje upotrebljava kot jezik međunarodne komunikacije. Sada se talijanski i francuski hasnuju kot jezici diplomacije. No latinski ostaje jezik znanosti i se dalje upotrebljava u crikvi, školi i na sveučilišću.

Od 19. stoljeća do danas je značenje latinskoga jezika na političkoj razini sve manje nastajalo. Do velike promjene je došlo Drugim vatikanskim koncilom (1962.–1965.), kad se je odlučilo da se liturgija uz latinski more oblikovati i na narodni jezici. Odonda su narodni jezici u crikvenoj liturgiji sve već i već izrivali latinski¹³.

Učnja latinskoga jezika u škola je ali još svenek jako obljudljena, kot kažu broji¹⁴.

Latinitas viva

Da je latinski i dandanas još jako proširen po cijelom svitu, tomu je doprinesao Nimac Karl Heinrich Ulrichs (1825.–1895.). On je bio pravnik, novinar, književnik, borac protiv kriminaliziranja homoseksualnosti i strastveni latinist¹⁵. Kad je Prusija preuzela Kraljevstvo Hannover, je morao pobignuti u Italiju (1880.), jer su odonda valjali oštriji zakoni protiv homoseksualnosti, tako da mu je bilo prepovidano djelati kot advokat i činovnik. Tri ljeta dugo je živio u Napulju, dokle se je 1883. preselio u L'Aquila, glavni varoš regije Abruzzo. Karl Heinrich Ulrichs je bio velik zagovornik korišćenja latinskoga jezika za svakidašnju/modernu komunikaciju. Od 1889. do 1895. ljeta izdavao je časopis naslovom „*Alaudae*“ (hrv. škrljice), ki je bio čisto po latinsku pisan¹⁶ i ki je imao abonente po cijelom svitu (još i u Novom Zelandu!)¹⁷.

Tim je Ulrichs koncem 19. stoljeća pokrenuo gibanje, ko se danas zove „*Latinitas viva*“. U tom izrazu se zrcali želja da se latinski opet govori i koristi kot svaki drugi sadašnji jezik – na

¹² Korenjak 2025, str. 29.

¹³ KORENJAK 2025, str. 87–88.

¹⁴ U školskom ljetu 2022/23 se je ukupno oko 53.000 školaric i školarov učilo latinski u austrijanski škola, to su 4,9 % svih školaric i školarov (prema tomu se je učilo 5,4 % francuski, 5,2 % španjolski i 4,4 % talijanski), vidi Statistik Austria, Bildung in Zahlen 2022/23–Tabellenband.

¹⁵ VOLKMAR, Sigusch: *Karl Heinrich Ulrichs. Der erste Schwule der Weltgeschichte* (= Bibliothek rosa Winkel 21). Berlin 2000; HIRSCHLER, Michael: De Carolo Henrico Ulrichs qui magis fecit quam ut revivisceret lingua Latina, *Melissa. Folia perenni Latinitati dicata* 192 (2016.), str. 8–9.

¹⁶ STROH, Wilfried: *Alaudae. Eine lateinische Zeitschrift 1889–1895. Herausgegeben von Karl Heinrich Ulrichs*. Hamburg 2004.

¹⁷ STROH, Wilfried: Karl Heinrich Ulrichs als Vorkämpfer eines lebendigen Latein (vidi online: <https://stroh.user-web.mwn.de/schriften/alaudae.html>, zadnji put pogledao 19.05.2025.).

živ način i u svi situacija života. Osebužno u dobi izmed Prvoga i Drugoga svetskoga boja su postojale inicijative, da se latinski opet koristi kot jezik medjunarodne komunikacije¹⁸.

U drugoj polovici 20. stoljeća je nimški benediktinac Caelestis Eichenseer (1924.–2008.) imao velik uticaj na živi latinski jezik¹⁹. On je osnovao društvo *Societas Latina*, ko se do sada zalaže za aktivno hasnovanje latinskoga jezika. Tako npr. izdaje latinski časopis *Vox Latina*, ki izlazi četire pute u ljetu i se bavi s različitim temami na znanstvenoj i pjesničkoj razini²⁰. Kot drugi važni časopis na latinskom jeziku se more opomenuti *Melissa*, koga izdaje društvo *Fundatio Melissa* u Belgiji²¹.

1966. ljeta je utemeljena *Academia Latinitati Fovendae*, medjunarodna organizacija za širenje upotribljenja latinskoga jezika²². Redovito održava i kongrese, čiji glavni jezik je latinski.

U Italiji se je 1998. ljeta osnovala medjunarodna obrazovna institucija *Academia Vivarium Novum* sa sidišćem u Frascati, u koj se svi predmeti (književnost, filozofija, retorika, povijest, muzika itd.) podučavaju ili po latinsku ili po starogrčku²³.

Zvana toga širom svita postoju i brojni latinski govorni krugi. Diozimatelji različite starosti dojdou skupa i razgovaraju samo po latinsku (*nihil nisi Latine*)²⁴. Da bi se moglo i o moderni tema odnosno predmeti govoriti i pisati po latinsku, su stvorene vlašće jezične komisije, ke se skrbu za prijevod modernih izrazov u latinsko²⁵.

Uz časopise postoju i drugi moderni mediji, kade je latinski glavni jezik. RadioBremen2 npr. emitira latinske visti (*Nuntii Latini*) – jednoč u misecu informira po latinsku o važni

¹⁸ Iz ideje koristiti neutralan jezik za medjunarodnu komunikaciju se je i rodio umjetni jezik Esperanto, koga je stvorio poljski vračitelj Lazar Ludvig Zamenhof (KÖNIG, Malte: Esperanto in der Zwischenkriegszeit. Ein kosmopolitisches Projekt auf dem Prüfstand. U: *Historische Zeitschrift* 314.1 (2022.), str. 68–104). – Važnost engleskoga jezika je stoprv narasla po Drugom svetskom boju.

¹⁹ ALBERT Sigrid–BAUER, Johannes Paul: In memoriam inclutissimam doctoris patris Caelestis Eichenseer. U: *Vox Latina* 44, broj 171. Saarbrücken 2008., str. 2–11; STROH, Wilfried: Lebendiges Latein. U: *Der Neue Pauly, Rezeptions- und Wissenschaftsgeschichte*, Bd. 15, Stuttgart/Weimar 2001., kolone 92–99. (vidi online: https://stroh.userweb.mwn.de/schriften/artikel_lat.html, zadnji put pogledao 20.05.2025.).

²⁰ Pogledj na domaću stranicu <http://www.voxlatina.uni-saarland.de/>.

²¹ Časopis *Melissa* postoji od 1984. ljeta. Glavni urednik je Belgijanac Guy Licoppe. Pogledj na domaću stranicu <https://fundatiomelissa.org/>.

²² Za već informacije pogledj na domaću stranicu <https://academialatinitatifoendae.com/>.

²³ <https://www.vivariumnovum.net/la>.

²⁴ Pregled o latinski govorni krugi daje npr. sljedeća stranica: <https://www.leelanzillotta.com/blog-english/omnia-conventicula>. – Za govorni krug u Nimškoj preporučam priredbu *Septimana Latina*, vidi <https://www.lateinwochen.de/de-septimana-latina/>.

²⁵ STROH 2007, str. 296–300. – Npr. *epistula electronica* (E-Mail), *pagina domestica* (domaća stranica/Homepage), *telephorum gestabile* (mobitel), *autocinetum* (auto) ili *tramen ferriviarium* (vlak/željeznica). – Albert, Sigrid: *Imaginum vocabularium Latinum*. Saarbrücken 2009 (2. izd.); *Neues Latein-Lexikon: Lexicon recentis latinitatis. Über 15.000 Stichwörter der heutigen Alltagssprache in lateinischer Übersetzung*. Bonn 2004; *Lexicon hodiernum Latinum* (online-rječnik), <http://www.lateinlexikon.com/>.

dogodjaji u Europi i svitu²⁶. Postoji i latinska verzija poznate online-enciklopedije „Wikipedija“, ka sadržava prik 140.0000 članokov²⁷.

U zadnji ljeti se latinski čuda koristi i u socijalni medija kot Facebook, Instagram ili TikTok. Postoji velik broj influencerov ki svoje videe na Instagramu prezentiraju po latinsku, ča dokazuje, kako živ je ov jezik još svenek i kot se vidi na broju njevih followerov, je to jako popularno i uspješno²⁸. Ada, latinski je konačno dospio u 21. stoljeće!

Suvrimena književnost na latinskom jeziku

Da je latinski još svenek živ i obljubljen jezik, se vidi i na velikom broju modernih knjig, ke su se prevodile na latinski jezik. Najpoznatiji su sigurno prijevodi Asterixa i Obelixa. Drugi primjeri su „Winnetou“ (lat. „*Vinnetu*“), „Alica u zemlji čudes“ (lat. „*Alicia in terra mirabili*“), „Robinson Crusoe“ („*Rebelius Cruso*“), „Mali princ“ („*Regulus*“), „Ponos i predrasude“ („*Superbia et odium*“) ili povidajke braće Grimm („*Erat olim ...*“). Ali i prvi i drugi svezak obljubljen serije „Harry Potter“ („*Harrius Potter et philosophi lapis*“, „*Harrius Potter et camera secretorum*“), „Hobit“ („*Hobbitus ille*“) ili „Završne igre u Panemu“ („*De sortibus Pani tributis*“) se moru štati po latinsku. Uzato postoju i tzv. frazeologije²⁹, knjige, s kimi se more učiti govoriti latinski.

2015. ljeta je u Sjedinjeni Amerikanski Država (SAD)³⁰ počelo novo veliko gibanje unutar latinske zajednice: Latinisti, pretežno učitelji:ce latinskoga jezika, pišu knjige na latinskom, ke izdavaju u vlašćoj nakladi i prodavaju na veliki platforma u internetu, kot su to npr. *amazon.com* ili *lulu.com*. Najvećim dijelom su to mitološke priče, štorice i povidajke. Ograničen vokabular, ki se stalno ponavlja i kratke rečenice su karakteristični za ova djela. Cilj je da se pomoću ovakovih tekstov poboljša razumivanje, poviši radost čitanja i olakša učnja jezika i to prez muke

²⁶ <https://www.bremenzwei.de/themen/nuntii-latini-100.html>. – Uzato emitira i npr. Radio Vatikan latinske visti (<https://www.vaticannews.va/>). – Vidi isto: BIENER, Hansjörg: Radionachrichten auf Latein. U: Radio-Kurier 7/2016, str. 19 (vidi online: <https://www.addx.org/textarchiv/2016-07-19.pdf>, zadnji put pogledao 20.05.2025.).

²⁷ https://la.wikipedia.org/wiki/Vicipaedia:Pagina_prima.

²⁸ Prilikom velikoga broja različitih influencerov, ki načinjaju svoje prinose po latinsku, kanim na ovom mjestu spomenuti samo Kristijana Kupfera, ki pod imenom *magister.kupfer* na Instagramu emitira jako uspješne latinske prinose, ki kažu, kako lako se u svakidanjem žitku more govoriti i latinski (ima već od 17.200 followerov!).

²⁹ Vidi popis na koncu ovoga članka.

³⁰ PATRICK, Robert: Making Sense of Comprehensible Input in the Latin Classroom. U: *Teaching Classical Languages* 6,1 (2015.), str. 108–136 (vidi online: https://tcl.camws.org/sites/default/files/TCL%20Spring%202015%20Patrick_0.pdf, zadnji put pogledao 21.05.2025.); PATRICK, Robert: The Growth of Latin Programs with Comprehensible Input. U: *The International Journal of Foreign Language Teaching* 10,2 (2015.), str. 50–54 (vidi online: https://ijflt.com/wp-content/uploads/2021/03/IJFLT_Oct_2015_10-29-2015_TtT_The_Growth_of_Latin_Programs.pdf, zadnji put pogledao 21.05.2025.).

i poteškoć³¹. Ov način učenje latinskoga jezika je poznat pod engleskim izrazom „*Comprehensible Latin*“ (hrv. „lako razumljiv latinski jezik“) i se temelji na metodi, ku koristu i drugi jeziki. Učnja počinje korak za korakom s kratkim rečenicama i ograničenim vokabularom, ki se malo po malo povišuje³². Obično je tako da su školarice prezarani konfrontirani tzv. „višom literaturom“, ka je karakterizirana dužičkim rečenicama i kompleksnom gramatikom i sadržava riči i fraze, ke se ne najdu u elementarnom podučavanju. Ar preopterećeni i razočarani školarice ljuto zgubu svoju volju učiti latinski jezik. Knjige, ke su pisane po principu „*comprehensible Latin*“, omogućuju bolji i laglji pristup k latinskoj literaturi. A i dizajn ovih knjig je jako atraktivan i moderan.

Iz vlašćega iskustva znam da postoji veliko zanimanje za latinsku beletristiku, dakle za modernu popularnu književnost na latinskom jeziku. Tako sam 2016. ljeta sām počeo pisati latinske tekste različitih žanrov – povidajke, avanturističke, kriminalne i ljubavne romane, ali i biografije o historični osoba. Sve ove knjige su publicirane u vlašćoj nakladi i se prodavaju prik interneta u cijeli svijet, tako npr. u sjevernu Ameriku, Južnu Afriku, Aziju i Australiju. Na tom se vidi, kako internacionalan je latinski jezik još svenek.

U sljedećem kanim dati kratak pregled mojih knjig s kratkim sažetkom sadržaja:

Glavni predmet: povidajke

- *De claustro magico* (hrv. Čarobna brava), Beč 2022. (2. izd.), ISBN: 979-8871656396. Kralj, ki ljubi svoju jedinu kćer, ne kani, da se uda za muža, koga zanimaju samo nje bogatstvo i moć. Muž princesku neka ljubi svim srcem i zato kralj ispituje sve junake pomoću čarobne brave na vrati.
- *De superbo regis filio* (hrv. Gizdavi princ), Beč 2022., ISBN: 979-8365874060. Bijela vila kaštiguje gizdavoga princa, tako da mora djelati kot sluga na lapti. Konačno princ nastane bolji človik i upozna pravu ljubav...

³¹ PIAZZA, John: Beginner Latin Novels: A General Overview. U: *Teaching Classical Languages* 8, 2 (2017.), str. 154–166 (vidi online: <https://tcl.camws.org/sites/default/files/TCL%208.2%20Piazza.pdf>, zadnji put pogledao 17.05.2025.).

³² ASH, Rachel: Untextbooking for the CI Latin Class: Why and How to begin. U: *Journal of Classics Teaching* 20 (2019.), str. 65–70 (vidi online: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/86A1D25650685FA93E2F7792B91DD5A3/S2058631019000114a.pdf/untextboo-king-for-the-ci-latin-class-why-and-how-to-begin.pdf>, zadnji put pogledao 21.05.2025.); OLIMPI, Andrew: legere discitur legendo: Extensive Reading in the Latin Classroom. U: *Journal of Classics Teaching* 39 (2019.), str. 83–89 (vidi online: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/1EAB3B1387C87F590742F43C5B8A21F4/S205863101900014Xa.pdf/legere-discitur-legendo-extensive-reading-in-the-latin-classroom.pdf>, zadnji put pogledao 17.05.2025.); PATRICK, Miriam: Free Voluntary Reading and Comprehensible Input. U: *Journal of Classics Teaching* 39 (2019.), str. 78–82 (vidi online: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/4C7ADDD7F10A600160D0505D99D0E85/S2058631019000126a.pdf/free-voluntary-reading-and-comprehensible-input.pdf>, zadnji put pogledao 17.05.2025.).

Glavni predmet: pustolovina

- *De Minotauri ultione* (hrv. Osveta Minotaura), Beč 2023., ISBN: 979-8871211304.
Sandra Arlynn prebavlja svoj odmor na otoku Kreti. Mislila je da će prebaviti ugodne dane, ali umjesto toga se mora boriti s Minotaurom – jer suprot mitološkoj priči Tezej nije ubio ono biće.
- *De domina serpentium* (hrv. Kačinja gospa), Beč 2024., ISBN: 979-8301934865.
Nepoznati su ukrali Adrionu, visoku svećenicu Krete. Ljuto se proširuju glasine da su ov zločin počinili neprijateljski Hiksosi. Samo Rhodana, mlada službena u palači u Knososu, pozna istinu ...
- *De spe Babyloniae* (hrv. Babilonsko ufanje), Beč 2022., ISBN: 979-8361966882.
Pastir Balathus ne more vjerovati: Polag volje bogov saznaje da je postao žrtva intrige. Njegovo pravo ime je Ammi-Saduqa. Stoga je on zakoniti kralj Babilona! Uz pomoć bogov otpravalja se u Babilon ...
- *De custode Ammonis. Fabula criminalis in Aegypto temporibus Pharaonum acta* (hrv. Čuvar Amona. Kriminalni roman iz staroga Egipta), Beč 2020., ISBN: 979-8681616023.
Nepoznati su ukrali glavnu figuru boga Amona iz hrama – i to točno četire dane pred glavnom feštom velikoga egipatskoga boga. Osebito Nefertus, najviši svećenik Amona, se boji teške kaštige faraona. Štatu se mora najti – čim već, kad se dogodi umorstvo ...

Glavni predmet: ljubav

- *Calio* (hrv. Kalio), Beč 2024. (2. izd.), ISBN: 979-8884662308.
Kad je nimfa Kalio izgubila svoje divičanstvo, ju je boginja Artemis oštro kaštigala. Izgubila je svoju lipotu. Kot mrazna i izgnana žena živi sama u lozi – dokle jednoga dana mladi junak stupi u nje žitak.
- *Acontius et Cydippe* (hrv. Akontije i Kidipa), Beč 2022., ISBN: 979-8439247844.
Junak Akontije se zaljubi u divojku Kidipu, ka je ali jur obećana drugomu mužu. Akontije izmisli varku da bi osvojio divojku.
- *Hyacinthus* (hrv. Hijakint), Beč 2022., ISBN: 979-8848233131.
Bogi Zefir i Apolon se obadva zaljube u mladoga Hijakinta. Pokidob Hijakint ima Apolona radje, Zefir izmisli okrutan plan ...

Glavni predmet: povijest

- *Leonidas* (hrv. Leonida), Beč 2018., ISBN: 978-1727572643.
Biografija spartanskoga kralja Leonida, ki se je vojeval s perzijskom vojskom u poznatoj borbi kod Termopila.
- *Themistocles* (hrv. Temistoklo), Beč 2019., ISBN: 978-1723846502.
Biografija Temistokla, važnoga atenskoga političara, ki je zbog Drugoga perzijskoga boja našao svoje mjesto u povijesti.

Glavni predmet: slikovnice

- *De torta natalicia* (hrv. Torta za rođendan), Beč 2018., ISBN: 978-1720516422.
Tullia je pozvana na rođendan. Dugo razmišlja o daru. Konačno se odluči da će speći tortu.
- *De horto zoologico* (hrv. Zoološki vrt), Beč 2018., ISBN: 978-1729720240.
Markus i Lucija idu sa svojim roditeljima u zoološki vrt i upoznaju mnoge životinje.

Završne riječi

Kot se vidi, postoji dost veliko zanimanje za medije, knjige i informacije na latinskom jeziku. Imidž latinskoga se opet poboljšava, ar se opet sve već gleda i razumi kot živi jezik – i ako već neće biti opširni medjunarodni jezik komunikacije. Ali svakako će ostati jezik kulture, povijesti i znanosti.

Koncem konca se more reći, da je latinski jezik prispio i u „našu modernu dob“ – prispio je da ostane. *Vivat lingua Latina!*

mmr. Michael Hirschler

Literatura:

- ALBERT, Sigrid: *Imaginum vocabularium Latinum*. Saarbrücken 2009 (2. izd.).
- ALBERT Sigrid–BAUER, Johannes Paul: In memoriam inclutissimam doctoris patris Caelestis Eichenseer. U: *Vox Latina* 44, broj 171. Saarbrücken 2008., str. 2–11.
- ASH, Rachel: Untextbooking for the CI Latin Class: Why and How to begin. U: *Journal of Classics Teaching* 20 (2019.), str. 65–70.
(vidi online: https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/86A1D25650685FA93E2F7792B91DD5A3/S2058631019000114a.pdf/untext-booking_for_the_ci_latin_class_why_and_how_to_begin.pdf, zadnji put pogledao 21.05.2025.).
- BAIER, Thomas: *Geschichte der römischen Literatur*. München 2010.
- BECHER, Matthias: *Karl der Große*. München 2021.
- BIENER, Hansjörg: Radionachrichten auf Latein. U: *Radio-Kurier* 7/2016, str. 19 (vidi online: <https://www.addx.org/textarchiv/2016-07-19.pdf>, zadnji put pogledao 20.05.2025.).
- HIRSCHLER, Michael: De Carolo Henrico Ulrichs qui magis fecit quam ut revivisceret lingua Latina. U: *Melissa. Folia perenni Latinitati dicata* 192 (2016.), str. 8–9.
- HIRSCHLER, Michael: De vivo linguae Latinae usu. O jednomu jeziku, o komu se veli da je mrtav. U: *Novi glas. Časopis Hrvatskoga akademskoga kluba* 3 (2015.), str. 4–5.
- HUNT, Steven: Novellas and Free Voluntary Reading: an overview and some starting points for further research into practice. U: *The Journal of Classics Teaching* 23 (2022.), str. 176–183.
(vidi online: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/F91576004B6187C3E5865973EF7D667E/S2058631022000186a.pdf/no-vellas-and-free-voluntary-reading-an-overview-and-some-starting-points-for-further-research-into-practice.pdf>, zadnji put pogledao 17.05.2025.).
- KÖNIG, Malte: Esperanto in der Zwischenkriegszeit. Ein kosmopolitisches Projekt auf dem Prüfstand. U: *Historische Zeitschrift* 314.1 (2022.), str. 68–104.
- KORENJAK, Martin: *Latein. Porträt einer Weltsprache*. München 2025.
- OLIMPI, Andrew: legere discitur legendo: Extensive Reading in the Latin Classroom. U: *Journal of Classics Teaching* 39 (2019.), str. 83–89.
(vidi online: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/1EAB3B1387C87F590742F43C5B8A21F4/S205863101900014Xa.pdf/legere-discitur-legendo-extensive-reading-in-the-latin-classroom.pdf>, zadnji put pogledao 17.05.2025.).
- PATRICK, Miriam: Free Voluntary Reading and Comprehensible Input. U: *Journal of Classics Teaching* 39 (2019.), str. 78–82.
(vidi online: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/4C7ADDDF7F10A600160D0505D99D0E85/S2058631019000126a.pdf/free-voluntary-reading-and-comprehensible-input.pdf>, zadnji put pogledao 17.05.2025.).
- PATRICK, Robert: Making Sense of Comprehensible Input in the Latin Classroom. U: *Teaching Classical Languages* 6,1 (2015.), str. 108–136.
(vidi online: https://tcl.camws.org/sites/default/files/TCL%20Spring%202015%20Patrick_0.pdf, zadnji put pogledao 21.05.2025.).
- PATRICK, Robert: The Growth of Latin Programs with Comprehensible Input. U: *The International Journal of Foreign Language Teaching* 10,2 (2015.), str. 50–54.
(vidi online: https://ijflt.com/wp-content/uploads/2021/03/IJFLT_Oct_2015_10-29-2015_TtT_The_Growth_of_Latin_Programs.pdf, zadnji put pogledao 21.05.2025.).
- PIAZZA, John: Beginner Latin Novels: A General Overview. U: *Teaching Classical Languages* 8, 2 (2017.), str. 154–166.
(vidi online: <https://tcl.camws.org/sites/default/files/TCL%208.2%20Piazza.pdf>, zadnji put pogledao 17.05.2025.).
- STROH, Wilfried: *Latein ist tot, es lebe Latein! Kleine Geschichte einer großen Sprache*. Berlin 2007.

- STROH, Wilfried: *Karl Heinrich Ulrichs als Vorkämpfer eines lebendigen Latein* (vidi online: <https://stroh.userweb.mwn.de/schriften/alaudae.html>, zadnji put pogledao 19.05.2025.).
- STROH, Wilfried: *Alaudae. Eine lateinische Zeitschrift 1889–1895. Herausgegeben von Karl Heinrich Ulrichs.* Hamburg 2004.
- STROH, Wilfried: *Lebendiges Latein. U: Der Neue Pauly, Rezeptions- und Wissenschaftsgeschichte*, Bd. 15, Stuttgart/Weimar 2001., kolone 92–99. (vidi online: https://stroh.userweb.mwn.de/schriften/artikel_lat.html, zadnji put pogledao 20.05.2025.).
- VOLKMAR, Sigusch: *Karl Heinrich Ulrichs. Der erste Schwule der Weltgeschichte* (= Bibliothek rosa Winkel 21). Berlin 2000.

Popis latinskih frazeologija (izbor):

- Beard, Henry: *Latin for All Occasions. From Cocktail-Party Banter to Climbing the Corporate Ladder to Online Dating – Everything You'll Ever Need to Say in Perfect Latin* (2004.), ISBN: 978-1592400805.
- Böttcher, Eltje: *Lateinisch sprechen im Unterricht. Praktische Ansätze des „Latine loqui“.* Göttingen 2019.
- D’Alone, Nicolas Pierre: *Speak Like a Roman. Master Latin Through Immersive Dialogues and Timeless Cultural Contexts* (2025.), ISBN: 979-8314234792.
- Johnson, Eduard: *Sprechen Sie Lateinisch? Moderne Conversation in Lateinischer Sprache* (2022.), ISBN: 978-1015535060.
- McCarthy, Thomas: *Nunc Loquamur. Guided Conversations for Latin* (2009.), ISBN: 978-1585103232.
- Molsberger, Hans Jürgen: *Latein sprechen wie die Römer. Lateinische Umgangssprache für Lehrende und Lernende* (2024.), ISBN: 978-3825262242.
- Traupman, John C.: *Conversational Latin. For Oral Proficiency. Phrase Book and Dictionary. Classical and Neo-Latin* (2007.), ISBN: 978-0865166226.
- Vogel, Felipe – Halcomb, T. Michael W.: *Speak Latin. First Steps Toward Conversation in the Classroom* (2017.), ISBN: 978-1942697398.

Popis latinskih knjig polag „Comprehensible Latin“ (izbor):

- Arnold, Ellie: *Cloelia. Puella Romana* (2016.), ISBN: 978-1533624727.
- Buczek, Christopher R.: *Iter Mirabile Dennis et Debrae. A Latin Novella* (2016.), ISBN: 978-1530806560.
- Cunning, Rachel Beth: *Celeris Pede. A Latin Novella* (2023.), ISBN: 979-8865818915.
- Cunning, Rachel Beth: *Virgo Ardens. A Latin Novella* (2021.), ISBN: 979-8701800920.
- Cunning, Rachel Beth: *Domini Secretum. A Latin Novella* (2020.), ISBN: 979-8647913197.
- Foult, John: *Nasreddin Chogia. Fabellae* (2021.), ISBN: 978-1735193755.
- Olimpi, Andrew: *Idus Martiae. A Latin Novella* (2021.), ISBN: 979-8716488458.
- Olimpi, Andrew: *Labyrinthus. A Latin Novella* (2018.), ISBN: 978-1985727137.
- Olimpi, Andrew: *Via periculosa. A Latin Novella* (2018.), ISBN: 978-1973955542.
- Piantaggini, Lance: *Quintus et aleae infortunatae. A Latin Novellula* (2023.), ISBN: 979-8388139238.
- Piantaggini, Lance: *Poenica purpuraria. A Latin Novella* (2020.), ISBN: 979-8686005020.
- Piantaggini, Lance: *Tres amici et monstrum saevum. A Latin Novella* (2020.), ISBN: 979-8644746606.
- Piantaggini, Lance: *Syra sola. A Latin Novella* (2019.), ISBN: 978-1725042247.
- Sipes, Peter: *Unguentum* (2020.), ISBN: 978-1937847098.
- Wong, Chak Kai: *Flora et Marcus. A Latin Novella* (2022.), ISBN: 979-8352132562.